

Marija Kmetova:

Pogovor.

Na cesti je parfem in v mislih je parfem in množica drevi in se pretaka v motnih valovih. Avtomobili švigajo, svila se blešči in obrazi živijo stotero življenj. Nebo se smeje in morje se smeje in žarki so samo zlató.

„Lepo je življenje, sam Bog je z njim,“ pravi ona in beseda se ji zaleskeče v radostnem utripu.

„In tisti Bog je denar,“ odvrne on in pristavi:

„Stopiva v kavarno, da naju ne opijani šum in trepet druhali.“

„Denar, druhal, — kako temne besede prihajajo iz vas!“

In sedeta in naročita.

„Poglejte morje, pogledajte solnce, pogledajte ljudi! In ta duh! Moj Bog, kakor rože in kakor jasmin!“

„Gospodična, ne imenujte po nemarnem božjega imena!“

„Po nemarnem?“

„Da. — Saj to je vendar prevsakdanja, navadna promenada. Le vaše oči so, ki vas slepijo, a v vsem tem je taka splošnost, površnost, pomije!“

„Hudo žalostni ste.“

„Nikakor. Odvadil sem se.“

„Biti žalosten?“

„Da.“

„Torej tudi niste veseli?“

„Tudi ne. Žalost — veselje! — povzpel sem se nad njihovo območje.“

„Torej mir?“

„Mir. — Človek mora priti vendar do tega, da gleda z viška na vse te malenkosti, ki se nam motovilijo krog nog, da so nam koraki motni in utrujeni.“

„Zakaj se šalite tako strupeno? Hudo žalostni ste danes.“

„Zares, gospodična, preko tega sem že.“

„Potem nimate niti srca, ne čustev?“

„Ne.“

„Duh?“

„Ta je večje vrednosti; edine vrednosti.“

„Pa potem ne ljubite, ne verujete, ne upate? Nič, sama misel, duh, sam led?“

„Pa zakaj ljubezen, vera, upanje, led? Človek, to je; človek nad druhaljo.“

„Moj dragi gospod prijatelj, oprostite mi smeh na obrazu: kaj je druhal, kdo je to?“

„Poprečniki. To je tisti gladki parket.“

„Po katerem hodite vi?“

„Hodim.“

„Torej pa ne verjamete v izobrazbo ljudstva?“

„Smešno.“

„Izobrazba?“

„Kaj hočete z ljudmi?“

„Šola, umetnost, socijalni preporod?“

„Nič, nič, nič.“

„Hudo ste žalostni; in za norca me imate.“

„Ne tako, gospodična. — Poglejte: v kolikih stoletjih prepoji le ena sama drobtinica dobre, recimo kulturne misli, vso to množico?“

„Pa jo le prepoji.“

„In potem?“

„Napredek; druhal ne bo več druhal po vašem.“

„Ali res verujete v to? Jaz ne več. Ali vidite v človeštvu kak napredek?“

„Pa, moj Bog!“

„No? Gospodična, Grki! Kaj? Le Grke, le te pogledite! In danes?“

„No — pa drugo: obrt, mehanika in tako dalje.“

„To ni napredek; to je želodec.“

„Zdaj se sam pa nič več ne smejem. Čudak ste. Torej mislite, da gre svet nazaj?“

„Nikamor ne gre. Od ene stene se vleče do druge, od te spet do prve in spet do druge — isto pot, isto pot.“

„Čudno.“

„Vidim, da mi ne verjamete in razumem, zakaj ne. Saj hoče enkrat v življenju vsak človek odrešiti svet. Vsaj enkrat! Nekateri poizkušajo reševati svet tudi drugi in tretji pot.“

„Ti so močnejši.“

„Nikakor ne. Ti so le bolj površni.“

„Težko vam je verjeti.“

„Poglejte, gospodična: koliko je napredovalo človeštvo na primer v dobroti?“

„V stiski sem za odgovor.“

„Koliko v umetnosti? Molčite? — Koliko v zunanji lepoti? Spet molčite. In koliko je napredoval svet v telesni vzgoji in koliko, oh koliko v duševni kulturi? — Vidite, na to ni odgovorov.“

„Pa kaj, kaj sledi iz vsega tega?“

„To, da ni vredno besed za vse tisto, čemur pravimo: povzdiga socijalnih dobrot, izobrazba, politika — in kaj vem, kaj še! To so le bilke, katerih se oprijemljejo posamezniki, stolčki, ki nam omogočajo življenje, lestvice za častjo in slavo. To so bogovi, ki jih iščemo vse življenje — brez katerih ne moremo živeti. Vše je le površje, pena, dim.“

„Torej naj preneha družabno življenje?“

„Kaj je družba? Druhal. Le malo jih je, s katerimi utegnete živeti. Ali niste še videli, da je tako strašno malo ljudi? Da je človek osamljen kakor hitro pogleda za centimeter dalje v drugega; kakor hitro se nasmehne v drugem trenutku nego ostali?“

„Res je to.“

In zato mora človek preko vsega na svojo pot. In si mora izbrati najožji krog za besede. Vse tisto — žalost, veselje, ljubezen, zakon, otroci — vse to je za široko cesto.“

„Kdo vas je tako pokvaril?“

„To ni pokvarjenost —“

„Pa otroci, otroci ste dejali! Menda vendar niste za to, da bi svet izumrl?“

„Ne morem si misliti hujšega, kakor da spravim novega človeka na ta strašni svet.“

„Moj Bog!“

„Vsako novo življenje je nova smrt.“

„Bolni ste.“

„Bolezen je, ki nam odpira pogled v globine.“

„Potemtakem je druhal zdrava?“

„Da.“

„In vsi pametni so bolni?“

„Ne pametni, kaj je pameť? — Recite inteligentni ženiji. Niso vsi bolni, vendar večina njih je v bolezni. Pri njih prevla-

duje duševno življenje, telo pa je osamljeno, zato propada. Pogledajte jim v obraz, vsem tem duševnim ljudem! Zdravja ne najdete tam.“

„Ne zavidam jih. Bolje je na široki cesti, pa najsibo z druhaljo. In vendar — mi, ki živimo, kakor že živimo, kakšna nam bodi pot?“

„Lepa.“

„In to je?“

„Kulturna.“

„In to je?“

„Obleka, kretnje, pogledi, besede: vse bodi lepo. Še celo vaš stol vas mora tako sprejeti vase, da sedite udobno, to je lepo. In vsaka najmanjša stvarca krog vas mora biti lepa.“

„Ali, dragi moj, za to je treba denarja!“

„Zdaj veste: in tisti Bog je denar.“

Ona se zamisli in nato odideta. V množico gresta, ki brni in šumi in jo prepaja omotica. Vse ozračje se pretopi v zvonjenje zvonov, ki trepetaje boža zlati mrak. Solnce se zlije v morje, sence so rdeče in okna gorijo.

Miran Jarc:

V nočnem parku.

(Novalis.)

V senaokoli črno, resno drevje moli . . .
v bližini nekje se potoček pretaka, šumi in se peni.
Iz teme je prišel sanjar-samotar, da si boli
izgrebe in izdahne v vsemir jih v kopreni megleni.

V zamaknjenju pijejo mu iskajoče oči
lunine žarke, da sprosi od nje si tišine. — — .

Glej: kot da uslišale so ga pretajne moči:
iz zemlje se dvigajo megle-bolesti v višine.